

Innspill fra NOAH til ekspertgruppen for virkemidler for å fremme sirkulærøkonomi

Vi takker for muligheten til å bidra med innspill til ekspertgruppen og ser frem til videre dialog.

NOAH er et miljø- og ressurselskap som tilbyr kundene trygg håndtering av restprodukter og overskuddsmasser, samtidig som vi arbeider med å restaurere skadet natur. På Langøya utenfor Holmestrand har NOAH et avansert behandlingsanlegg, hvor vi bruker forurensede restprodukter fra ulike industrier og forbrenningsverk til å fremstille et stabilt og ufarlig materiale som benyttes til å gjenoppbygge øya. Vi jobber også med ulike gjenvinningsløsninger for å unngå deponering av fraksjoner som kan brukes som råvarer i andre produkter.

I Engadalen, Nittedal kommune, tar vi imot overskuddsmasser fra byggeprosjekter i Oslo-regionen, og former nytt landskap med overskuddsmasser som topptettes og til slutt tilføres et tykt lag med matjord. Når mottaket avsluttes, vil området være produktivt jordbruksareal.

I Oslo har vi etablert FRANO sammen med Franzefoss. FRANO skal ta imot og gjenvinne forurensede overskuddsmasser i et moderne og automatisert jordvaskeanlegg. Anlegget, som vil være i drift fra mai/juni 2025, vil tilby kortreist og bærekraftig massehåndtering, og forsyne markedet med vasket miljøpukk som et bærekraftig alternativ til jomfruelig pukk.

1. Hva er den største utfordringen for at din sektor skal bli mer sirkulær?

Avfallsbransjen står overfor flere spesifikke utfordringer i overgangen til en mer sirkulær økonomi. Den største utfordringen er knyttet til risikoen ved å investere i og implementere ny teknologi eller omstille prosesser på industriell skala:

- Investeringskostnadene er høye. Forutsigbare rammebetingelser som sikrer langsiktighet, er derfor avgjørende for at investeringer skal være lønnsomme.
- Nye sirkulære behandlingsteknologier krever ofte mer ressurser, som vann og energi til prosessering. Dagens lineære markedsmekanismer er ikke tilpasset dette, noe som gjør uttak av jomfruelige råvarer billigere i forhold. Regelverk og standarder som støtter en sirkulær økonomi vil derfor gjøre slike investeringer enklere.
- For å sikre tilgang til en jevn strøm av råvarer i tilstrekkelig stor skala, må vi håndtere store variasjoner i avfall og sidestrømmer over tid, noe som gjør prosessen med å omgjøre avfall til produkter vanskelig. Innen gjenvinning av flyveaske er det derfor behov for et velfungerende nordisk marked med harmonisert regelverk og fri handel med råvarer, i motsetning til hvordan den nye Grensekryssforordning vil fungere. Økt gjenvinning av komplekse og mindre verdifulle fraksjoner vil kreve mer transport av restfraksjoner (avfall) innen EU, ikke mindre.

2. Hvor er det behov for endringer i dagens virkemiddelbruk for å bli mer sirkulære?

Dagens regelverk er designet for lineære løsninger, men vi mener det er mulig å utfordre og tolke regelverket slik at det ikke hindrer den sirkulære utviklingen vi alle ønsker. Regelverket må i større grad tilpasses en sirkulær økonomi, hvor overgangen fra "avfall" til "produkt" blir enklere og mer smidig. Et godt eksempel er bruken av flyveaske i betongprodukter som erstatning for sement. Denne løsningen reduserer CO₂-avtrykket betydelig, men produktet kan inneholde litt høyere nivåer av tungmetaller enn standarden tillater, til tross for at utlakingen er lik. Strengt krav, ofte med både "belte og bukseseler", kan hindre slike sirkulære prosjekter som kunne ha stor miljøgevinst, nettopp fordi regelverket ikke er tilpasset mer komplekse løsninger.

Tilsvarende utfordringer finnes for bruk av vasket miljøpukk og -sand. Overskuddsmassene som kommer til vask, er gjerne lett forurensede. I enkelte tilfeller kan noe restforurensning finnes i de vaskede produktene, og med dagens regelverk vil disse ikke kunne selges ut i markedet – selv om bruken er til veibygging, asfalt- eller betongtilslag, der gjenværende forurensning ikke vil ha noen betydning. Det finnes allerede eksempler på at godt kontrollerte, lett forurensede masser har blitt tillatt benyttet til arrondering i veiprosjekter. I dag krever dette langdryge søknadsprosesser i et allerede overbelastet forvaltningsapparat. Pukk fra jomfruelig uttak testes på kvalitet, og ikke på forurensningsgrad. Tilsvarende kvalitetstesting ønsker vi også for miljøpukk. I dag må miljøpukk testes i forhold til regelverk for forurenset grunn, noe som ikke burde være relevant for produktet miljøpukk.

Vi trenger virkemidler som premierer bruk og etterspørsel etter gjenvunnede produkter. Helt konkret bør det sees på hvordan risiko skal fordeles for bruk av for eksempel miljøpukk fremfor jomfruelig stein. Om all risikoen legges på entreprenør alene, vil risikoen kunne oppleves for stor. Byggherreleddet må antakelig inn her.

3. Hvilke nye virkemidler vil kunne bidra til at din sektor blir mer sirkulær? (Nevn inntil tre virkemiddel)

Mange gjenvinningsprosjekter knyttet til avfall eller forurensede restfraksjoner fra industri og forbrukere, innehar risikoer som usikker «råvare»-tilgang både i mengde og i tidshorisont, usikkerhet mht markedsaksept og er gjerne marginalt lønnsomme, samtidig som de kan ha stor betydning for natur, klima og miljø. En viktig faktor for å skape bærekraftige og bedriftsøkonomisk lønnsomme prosjekter er ofte stor skala, gjerne på et nivå større enn et enkelt lands marked. For å få ønsket effekt må en derfor stimulere til realisering av noen store prosjekter, heller enn mange små.

Det er behov for finansiell risikoavlastning ved investering for å ta i bruk og industrialisere/oppskalere ny teknologi. Sammen med markedsusikkerheten knyttet til omstillingen fra lineær til sirkulær økonomi, er ofte den samlede risikoen stor – virkemiddelet bør ikke skille på start-ups og etablerte selskaper, ei heller bransjer.

Det er behov for tydeligere og strengere krav som prioriterer sirkulære løsninger, særlig der det offentlige kan sette vilkårene. Myndighetene må bidra til å skape markeder for sekundære råvarer gjennom å stille krav til alle ledd i for eksempel bygg og anlegg, privat som offentlig, om at overskuddsmasser skal gjenvinnes der det er mulig, og at alle prosjekter skal benytte gjenvunne råvarer. Kravet om 30% vektning av klima og miljø må strammes inn og konkretiseres slik at det omfatter alle prosjekter og stiller strenge, konkrete og tydelige krav til gjenvinning og ombruk.

Parallelt er det viktig å se på krav og produktspesifikasjoner for en sirkulær tid. Hva er godt nok til hvilket formål? Helt konkret trenger ikke Statens vegvesens krav til kvaliteten på knust stein gjelde for arealbruk med lettere belastning. For eksempel vil miljøpukk egne seg godt som grøftepukk, omfyllingsmasser, frostsikringslag og så videre. Men uten konkrete krav til bruk av slike gjenvunnede produkter der det er mulig, vil det være vanskelig å skape det suget i markedet som er nødvendig for å lykkes med de sirkulære løsningene som vi faktisk i dag har teknologi til å gjennomføre.

For å oppnå suksess innenfor sirkulærøkonomi, er det også avgjørende at det avsettes areal, i for eksempel kommuneplaners arealdeler, til gjenvinnings- og ressurs håndteringsvirksomhet.

Med vennlig hilsen

Anders Lægreid
Konsernsjef

Terje Landsgård
Direktør Bærekraft og Forretningsutvikling